

Učiteljski list

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Uredništvo (slovenskega dela) in upravnništvo v Trstu (15), Via Udine 35, III. Hrvatski dopisi naj se pošiljajo na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, odgovorni urednik slovenskega in hrvatskega dela Jože Pahor. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane Lir 24. — Tekoči pošt. račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 5

V Trstu, 1. marca 1925.

Leto VI.

Izven zakonov?

Koncem oktobra lanskega leta je bilo odpuščenih štirinajst slovenskih učiteljev in učiteljic v Julijski Krajini, razume se, da štirinajst rovarjev, ki bi bili zaslužili vse kaj drugega kot tak velikodušen odpust. Javnost se je oddahnila, za prvi trenutek je bila dežela rešena strašne nevarnosti.

Toda komaj je pričelo novo leto, so se na obzorju dvignile nove pošastne prikazni, nove nevarnosti in legle kakor mora na naše kraje. Na mesta strtih rovarjev so stopili novi, mnogo hujši od prejšnjih. Učiteljski stan je poklican, da koti to zalego, ki je ne bo konec, dokler se učiteljstvo popolnoma ne zatre. Takrat bo zasigurano mirno sožitje v deželi, sožitje, po katerem tako željno hrepeni vse tukajšnje krotko, delavno in skromno, žal, neprestano ščuvano ljudstvo.

Velika nevarnost rovarjev se razvidi, če navedemo le en slučaj:

V Lanišču v Istri je službovala tovarišica Anđjelka Prašel, marljiva in vestna učiteljica. Poleg njenih šolske sobe je bila čitalnica in v tej čitalnici — strmite — se je upal viseti nabiralnik družbe sv. Cirila in Metoda. Ni nam znano, od kdaj se je upal viseti, najbrže pa že davno prej kot je tovarišica Prašel prišla v Lanišče v službo. Tudi nam ni znano, če je učiteljica vedela za oni nabiralnik. Ali — nabiralnik je visel tam in ž njim je visela ogromna nevarnost. Ta nevarnost se je povečala pred kakimi tremi meseci. Tedaj je namreč prišla učiteljica Prašel v Slum (ki je središče občine) v družbi z neko tovarišico. To je pa veleizdaja. Če prideta skupaj dva učitelja, je to v Istri veleizdaja. Na podlagi dejstva, da je visel v Lanišču nabiralnik in da je šla učiteljica v družbi s prijateljico v Slum, so Prašel odstavili 14. februarja od službe!

Tako je spet zatrta nevarna rovarka in smo trenutno rešeni grozeče nevarnosti. Za trenutek se veda, ker ne bo dolgo, da ne bi spet kje odkrili novega in še hujšega rovarja.

Težko je, ne pisati satire.

Če je to sistem, kar se počenja, je sistem, ki se je sprl z zdravo pametjo. Če je krajevna zloraba državne avtoritete in zloba neodgovornih ali premalo odgovornih ljudi, je vredna obžalovanja in

obsodbe. Če pa hoče biti dokaz moči, ostanejo to eksperimenti, ki dokazujejo vse, le moči ne, in ki kruto zadevajo ljudi, ki si domišljajo, da so državljani. Ali smo izven zakonov?

Je res, živimo v dobi reakcije. Reakcija pa ni nikdar delala z modrostjo in še manj s smislom za to, kar je kolikor toliko človeško. Učiteljstvo je to še posebej poskušalo in gleda ravnodušno dogodke, ki ga učijo, naj se ne umika iz boja, marveč naj ga sprejema. Pri tem ima najboljšega zaveznika v reakciji sami, ki dela s svojo slepoto sama proti sebi, metaje se preko vrednot, preko katerih ne more nobena sila brez škode.

V svoji črni kroniki imamo zabeležiti še — mimo manjših zasledovanj — dva slučaja, ki sta mogoča le v teh časih in tudi samo ponekod:

Na Vrabčah se je napravila 22. januarja učitelju Jožefu Lipovcu hišna preiskava, ki je trajala štiri ure. Zaplenili so kakih osemdeset pisem in navedenega odstavili iz službe. Pri tej priliki so preiskali posteljo, s katero je moral vstati bolni sin učitelja Lipovca, s 39^o C mrzlice. Lipovec je jugoslovenski državljan, ki mu pa opcija še ni odbita.

Drugi slučaj se je odigral v Buzetu 6. februarja. Preiskava se je vršila pri Vinku Šepiću, upokojenem učitelju, pričeni ob 8. zvečer, torej ponoči. Trajala je dva uri. Tovariš Šepić pa ima bolno ženo, ki je prestala pred nekaj meseci težko operacijo. Pri tej ponočni, inkvizitorski preiskavi je prišlo ženi slabo, da so morali iti iskat zdravnika. Ponočna preiskava ni bila dovolj, tovariša Šepića so še dva dneva zasliševali o najneznatnejih rečeh ter ga pri tem poniževali.

Zasledovanja učiteljstva niso nič novega, postala so že davno naš vsakdanji kruh. Zato se tudi nič ne pritožujemo, če se postopa z nami kakor z barbari. Zlostavljanja, preganjanj in zaporov je učiteljstvo vajeno in niso zanj nič novega. Vendar se doslej ni ugotovil en sam zločin, ki bi opravičeval vse to. Čemu torej zlostavljanja in kaj se hoče z njimi doseči? Dvoje je tu mogoče — ne brez ironije ugotavljamo to: ali so »rovarji« tako trdoživi, da jih vsa zasledovanja ne ugonobijo, ali pa se, pod silo nevarnih pedsodkov, zadeva najraje baš učiteljstvo.

Ne bomo vzdihali. Nadaljujte in ne prizanašajte! Kujte: če smo jeklo, bomo peli!

Robovi i ropstvo

Ropstvo ne datira od danas ni od jučer, pa tako ni robovi nisu se uobličili ni takovi »odgojili« u par godina. Zapravo prvi ljudi radjali se slobodne duše od roditelja što im bi osobna sloboda nada sve. Divljaci ne poznadu društvenog ni osobnog ropstva. Prostrani nenapučeni predjeli, prastare devičanske šume, gorde i divlje gore i pustare, koje oni nastavaju, udahnuše u nje svu svoju gordost i veličinu — duhom slobode. Pa tako vidimo, da i

primitivni narodi, kaošto i divlji, čuvaju i brane svoju slobodu osobnu prezirajući i isto život svoj. Čitajte samo povest kolonizatorskog »rata« Engleske proti američkim Indijancima. Moramo se uprav diviti njihovoj srčanosti, odvažnosti, a ujedno i lukavosti, kojom oni braniše svoju osobnu i društvenu slobodu, u koliko su već živili u društvu ti »divljaci«. Čitajte priče velikog američkog pisca Edvarda Poa o borbama tih Crnaca da očuvaju svoju samostalnost. Citajući ih, mi ćemo se zacrveniti što smo »kulturni« Europljani.

Deca ovih divljaka i nekulturnih primitivnih «naroda», plemena radjaju se disponirani za slobodu moralnu, fizičko i društveno, što je uprav odlika i karakteristika njegovih roditelja i plemena (tribù). Ovo biće razlog, da ovi primitivni ljudi i ova plemena ne mare za oveća društva, kaošto su općine i države, pošto se ova ne sudaraju sa njihovom osobnom slobodom. Njihova je obitelj zato najmanje i najveće društvo. No u slučajevima pogibli znadu se oni skupiti i udruženo se braniti te navaljivati.

Stoji, da se je čovjek rodio slobodan i za slobodu. Priroda voli slobodu sviju stvorova, pa i nastoji namaknuto prirodnim bićima i prirodne uslove i sredstva za slobodan njihov život. Svakomu stvoru svomu priroda je sa životom pružila sve organe za život i sredstva obrane, a ujedno sredstvo za sticanje životnih namirnica. Ako imade danas ljudi i plemena ropske čudi, to je plod ljudskog društva. Imade ljudi naime, koji hoće da žive na račun sučovjeka, hoće da žive lakše i bolje no drugi; mnogi hoće da vladaju nad ostalima, pa evo odatle početak ropstva, a ujedno i početak gospodstva, tiranstva. A ovim datumom počima i borba između gospodstva i služništva, borba medju ropstvom i slobodom, borba med vladajućima i vladanima, borba između sluge i gospodara.

Prava duševna prosveta imade da reši ovu borbu i ove protivštine između težnje čoveka za apsolutnim gospodarstvom i gospodstvom nad svojim sučovekom. — Kultura imade da regulira ovu borbu, a ujedno valja da ju i ugodno reši po načelu, da je čovek čoveku brat istopravan i jednakovredan; po načelu, da se čovek budikojež jezika i boje rodio, da bude potpun čovek, da napreduje duševno i telesno, da se razvija, jednom rečju, da bude kulturna, a kulturom da postigne najviši stepen sa vršenosti normalne i materijalne. Bude li današnji kulturni čovek sasma prožet ovim načelima ravno-

pravnosti, čovekoljublja, te pravice svakog pojedinca do više i najviše kulture, tada ne ćemo biti daleko od dana, da će biti rešeno pitanje kulture, a njome borba između sluge i gospodara. A ovim danom biće ujedno ugodno rešeno i pitanje ropstva i gospodstva, kojeg mora nestati jednom za uvek sa kontinenta, a najpre na tlu kulture, i u naroda, koji se diče jačom i najjačom kulturom.

Ne možemo zanekati žalostnu istinu, da mnogi ljudi radjaju se za ropstvo disponovanom naravi, koju dispoziciju baštinili su od svojih predaka ropske naravi. Pa tako vidimo, da su hereditacija i atvizam najveći neprijatelji prave kulture, čovečnosti, jednakosti i pravice, pošto sve ovo osporavaju i gaze ljudi, koji se rodiše da budu ili robovi ili tirani. A baš ovi su zlotvori ljudski, podržavatelji nekulture ili gnjila kulture; oni su, koji sivilibriraju ljudsko društvo, te su sramota današnjeg prosvetčenog XX. veka.

A reć bi, da današnja toli slavljena evropska kultura nije prava kultura; ako je ona zaista «kultura», e, tada nam nije ideal, a ni utjeha naša. Nasuprot — mi takvu, današnju evropsku «kulturu» odbacujemo. Ona danas prema tomu nije postigla svoju moralnu visinu, ili je u dekadenci. Biće možda istina jedno i drugo. Za zapadnu evropsku kulturu kazati ćemo sa stalnošću da opada, gine, da se bastardirala; a današnji kulturni zapadnoevropski ljudi i narodi da su degenerisani... Istočnoevropska kultura, naprotiv, još nije «kulturna», prema tomu se razvija i raste. Mnogi zato pravedno očekuju, da će zapadna Europa oploditi, obnoviti, prepородiti kulturu Zapada i dati joj drugi pravac, a možda i temelj. A taj temelj nalazi se u duhu čovekovu, a odseva se u dobroti i lepoti. Od ova dva pojma proizlazi sve ostalo, što zbilja čini čoveka i narod kulturnim.

Člen 20. šolskega zakona

Novi šolski zakon daja samoupravnim mestom pravico do lastne šolske uprave ter dovoljuje sestavo lastnega šolskega poslovnika. Teh pravic so se mesta naglo poslužila, vendar moramo reči, da ne baš na korist učiteljstva. Videli smo različno tudi v Trstu, kjer se je poslovnik sestavljal par let in s katerim so učiteljstvu znatno prikrajšane pravice, dosežene s konkordatom grofa Norisa.

V glavnem je šlo pri sestavi novega poslovnika za izenačenje učiteljstva z uradništvom. To se ni doseglo in sicer vsled večnega razloga, s katerim se operira v šolskem vprašanju, vsled nedostajanja sredstev. Večina mestnega sveta se ni pokazala stanu naklonjena, zato je predlog propadel.

Pa tudi drugače je poslovnik reakcionaren, saj je po njem mogoče, da ima učitelj z enim letom službe stalno mesto, a da ostane z dvajsetimi leti še vedno provizoren. Provizorični učitelj se seveda nič ne loči od suplenta, ker ga vsak čas lahko odpušijo in sicer brez kakršnekoli odškodnine.

Poseben položaj zavzema pa po novem mestnem šolskem poslovniku slovensko učiteljstvo. Določba o slov. učiteljstvu je znana. Ker se šolstvo postopno spreminja v italijansko s tem, da se uvaja vsako leto v višji razred italijanski učni jezik, mora v petih letih izginiti slovenska šola, to se pravi: šola, v kateri se slovenska šolska mladina poučuje v materinem jeziku. Vzporedno s to spremembo je tržaški mestni zastop postavil določbo, da se slovensko učiteljstvo postopno odstrani z mestnih šol.

Stalno nameščeni se torej upokoje, provizorni pa odslovijo brez družega.

To postopanje se je v tekočem šolskem letu začelo tudi dejansko izvajati in sicer še prej ko je bil šolski poslovnik sprejet v mestnem svetu. V področju samoupravnega mesta Trst imamo v dvoje prvih razredov slovenske šolodolžne mladine uvedeno italijanščino kot učni jezik. S teh razredov je slovenski učitelj odstranjen. Ali je to postopanje v polnem soglasju z veljavnim šolskim zakonom?

Ni v soglasju. Čl. 20. šolskega zakona pravi: Učitelji, usposobljeni za pouk v jeziku, ki je različen od italijanskega, imajo pravico do prednosti tudi za pouk italijanščine v razredih, ki jim pripadajo, ako le napravijo skušnje iz italijanščine, ki se bodo vršile koncem vsakega šolskega leta po odredbi naučnega ministerstva.

Kako je s skušnjami? Učiteljstvo tržaškega mesta je moralo napraviti skušnjo za poučevanje italijanščine kot predmet na osnovnih šolah. Novi poslovnik zahteva za one slovenske učitelje, ki bi še ostali za pouk slovensčine v dodatnih urah na tržaških šolah, da napravijo skušnjo iz italijanščine kot učnega jezika. Kakšna pa je ta skušnja? Da ni ona skušnja, kakor se je polagala pod prejšnjim režimom, je gotovo. Uvedena je nova zakonodaja, ki je zavrgla prejšnjo. Ali pa bo morda veljal za tržaško mesto s posebnim poslovnikom tudi poseben predpis? Bilo bi absurdno. Za «drugorodno» učiteljstvo velja čl. 20. šolskega zakona tako za mesto kot za provinco. Ker je torej že potom ministerstva določeno, kakšno skušnjo mora napraviti slovensko

učiteljstvo, ki hoče službovati v državi, kateri pripada, se tudi za tržaško samoupravno mesto ne more zahtevati od slovenskega učiteljstva drugačna skušnja, kakor je že predpisana in kakršno so tovariši(ce), ki niso v službi Trsta, tudi že položili.

Drugo vprašanje je seveda vprašanje skušenj za natečaje in za naslove, kar se vrši vsako drugo leto. Jasno je, da se danes in tudi še nekaj let ne bo moglo udeleževati «drugorodno» učiteljstvo teh skušenj po svoji pretežni večini. Ovira jih in jih bo tudi v prihodnje težkoča jezika. Dejstvo pa je, da predvidja zakon za te skušnje formalno zmožnost učitelja; ne vpraša torej po podrobnem znanju, marveč preiskuje njegovo splošno izobrazbo. S tem je rečeno, da ta skušnja (za natečaje in naslove) ni izključno jezikovna skušnja. Toda kako naj «drugorodno» učiteljstvo polaga te skušnje?

Kolikor nam jez nano, ni ministerstvo tega vprašanja rešilo. Če ima tudi slovensko učiteljstvo dovolj splošne izobrazbe, bo še za nedogleden čas na slabšem radi natečajnih in naslovnih skušenj zgolj zaradi jezikovnih težkoč. Vsled tega bo pa tudi

neenako pri svojem službovanju, ker se natečajni imeniki sestavljajo po uspehih pri skušnji in se mesta oddajajo na podlagi natečajne vrste. Tako bo slovensko učiteljstvo ob ugodnosti, ki mu jih sicer še dovoljuje 20. člen šolskega zakona.

Ta perspektiva velja posebno za Trst. Zakon sicer daje neko prednost slovenskemu učiteljstvu na šolah, kjer je slovenska šolodolžna mladina. Praktično pa te ugodnosti padejo s skušnjami za natečaje in naslove. Večina mestnega sveta tržaškega bi si bila lahko prihranila odioznost, ko je postavila določbo, da se morajo «drugorodni» učitelji postopno odstraniti kakor bi sploh ne bili državljani Italije ter ne bi nikdar imeli pravice do javnih služb. Odstranjenje je prav lahko mogoče tudi brez takih ciničnih izpovedi, kvečjemu da gre nekoliko počasneje. Povdarjamo pa vendar, da je sklep mestnega sveta kolikor toliko v navzkrižju z 20. členom osnovnega šolskega zakona.

Ne vemo, ali se bo sčasom vse «drugorodno» učiteljstvo zatrla. Če se bo pa to zgodilo, ne bodo razmere v narodnostnem oziru boljše v deželi, ampak neprimerno težje in usodnejše.

Naše pogoršano materijalno stanje

I.

Država, pokrajina i općina nateču se bratski u nalaganju novih, dosele nama nepoznatih poreza, daća i nameta, te povisivanjem istih, a ovo tako često i znatno, da se time i naše učiteljsko gospodarsko stanje usporedno diže ili pada. A pošto se fiskalski barometar naglo i konstantno diže, naš ekonomski domači barometar naprotiv u istoj meri pada, te tako naše kućno gospodarstvo se poremećuje, pogoršava do zdvojnosti.

Zadnji porez, n. pr. na kavu i slador opet je jedan ne znatan udarac na gospodarsko stanje svih neimućnika i siromaka, pa tako i nas učitelja. Cena ovim dvema živežnim predmetima tako se digla, da je danas službeniku, radniku i nejakom poljodolcu onemogućeno piće bele kave, što je bila upravo za njih poglavita hrana, kojom je utažilo bednik dnevno svoj glad i apetit. Svi loše situirani ljudi i stališi dosad su se zadovoljavali uzimanjem bele kave s kruhom dva do tri puta dnevno, pa je bila njima kava, da bolje rećemo, slador i kava, prava pravcata hrana — hrana siromaka. Kavu pili zdravi radnici i činovnici, a pogotovo deca bolesnici. Ne možete danas pomisliti bolnice ni kuhinje mnogobrojne obitelji bez bele kave.

Spominjem belu kavu, akoprem znademo, da pametniji roditelji pružaju deci (a to se čini i u bolnicama i internatima) žitnu belu kavu. Ovo zdravlja i prištednje radi. Ali u zadnje doba i ovakova žitna kava postala je skupo piće i hrana, jer je silno poskočila cena ne samo šećeru nego i kavinim surogatima, a da bude slika dogotovljena, reći ćemo, što svi znamo, da je užasno poskupilo brašno, a prama tomu i kruh. A budikvoja bela kava s kruhom, opetujemo, bejaše do nedavna glavna hrana na stolu siromašne obitelji. Zadnjim porezima i povišicom cena svim spomenutim živežnim namirnicama, u velike je otešćan život i nas učitelja, osobito onih s obitelji.

Vlada je novim porezom na slador i kavu, te poskupljenjem kruha i kavinih surogata, a sada ćemo dodati i mleka, oštro dirnula u gospodarski živac svih činovnika, radnika i malih posednika, a pogotovo njihovu decu i bolesnike. Naravno, svi ovi će se morati odreći kave ili se ograničiti na najniže.

Živeti i jesti se mora. Uteći će se nažalost — vinu, koje je pojeftinilo sniženjem poreza na nj. Vino će, budimo uvereni, zameniti kavu u mnogim obiteljima. Mesto da se siromak, bolesnik, slabokrvnik i deca poslužuju sladora, što je prava nužda za čoveka, jer je hraniv i zdrav, početi će se služiti većma vinom, osobito oni koji drže da ono hrani i jača. Radnici će navlastito ispiti koju čašicu više da ugone želucu, da tišaju glad i da gase žedju. A mi znademo, da su oni dosad i za žedju posrkali zdelicu bele kave.

I deca će piti vino, pa i žene i majke i djevojke, a to će pogubno delovati na njihovo duševno i telesno zdravlje. Sledi demoralizacija. Jer u kojoj se obitelji udomilo vino i alkohol, tu ulazi beda, nemir, svadje i uboštvo.

Evo na dlanu zlih posledica poskupljenjem šećera, kave, kavinog surogata i kruha!

Nadziratelji ljudskog zdravlja i njegovi odgojitelji zaista odsudjuju rećene poreze i poskupljenje; a siromak će uzdisati za svojim dojakošnjim umiljenim pićem bele kave. Učiteljeva obitelj ima razloga uznemiriti se i buniti, osobito ona u gradovima i okolici.

Ovaj živežni artikel je poskupio, poskupili su svi dućanski i poljski predmeti, a učiteljeva plaća ostala nepromenjena. Njegovo se stanje pogoršava. Ne ćemo nažalost zanekati svaku vrednost one naše narodne, da se krava muze na usta. Kakva krma — takvo mleko. Svakaako dobra hrana učiteljeva i gospodarsko njegovo dobro stanje bezdvojbno povoljno upliviše na čitavo njegovo biće, što se opet prenaša na njegovu eneržiju i rad.

Danas smo mi loše plaćeni, loše situirani, loše se hranimo; dakle? I sve ostalo ide lošije.

Plaće nam iste, dapače negde snižene, a cene svemu se dižu. Sledi prema rećenomu, da se poskupljenjem umanjuje učiteljeva eneržija i delatnost.

Poskupljenjem trpi škola, trpi kultura,

A koji savestan nastavnik, uz nedostatnu hranu, te uz večno nezadovoljstvo i moralno poništenje radi savesno u školi, ako to može, raditi će da — ali ga oćekuje bolest želuca, boletica pluća — grob. A s njegovom bolešću i njegova uzgojna i nastavnička služba boluje, zamire i umire.

Katastrofa i kriza učiteljeve bede, koja se prenaša i na školu i čitavi narodni napredak.

Metodični napotki našim izobraževalnim krožkom

Trd oreh je bil tovarišem in tovarišicam v našem društvu letošnji začetek socijološkega študija. Pri večini je naletel tozadeven nalog tov. predsednika Zvezinega izobraževalnega odseka na odpor, pred-sodke, antipatijo. Oglasile so se tovarišice: «Zakaj ne bi obravnavali raje literature? Mnogo zanimiveje bi bilo!» In druge: «Začnimo vendar že enkrat s čtivom o ženskem vprašanju. Najbolj potrebno nam je. Pri socialnem tečaju ne čujemo besedice o tem.» Tovariši pa so ugovarjali: «Čemu se ne bi učili lkar naravnost socijologije? Treba nam je nepristranskega nauka o človeški družbi. Boljša nego Krekov «Socijalizem, bi bila Ušeničkova «Socijologija», ki je bolj sistematična in bolj vsestranska.» Nekateri zopet so se spomnili šuštersičevih časov na Kranjskem in oglasilo se je nasprotstvo proti krščanskemu socijologu: «Ali moramo študirati prav klerikalne knjige? Saj se je vršil že prvi začetek naše samoizobrazbe na podlagi Gosarja in Ušeničkovega «Uvoda v socijologijo».

Pri pripravljalnem sestanku je zmagala disciplina. Iztikali smo nato za izvodi Krekovega «Socijalizma» in jih dobili največ v župniščih. Priprava se je izvršila tako, kot nam je bilo ukazano od Zveze. Ker je društvo majhno, se je razdelilo samo v dva krožka. Vsak posamezen od teh dveh pa v manjše krožke, ki jih je toliko, kolikor imamo knjig.

Pri skupnem sestanku določimo snov, ki naj se obdela do prihodnjega. Tako smo si n. pr. za prvi sestanek, ki naj bi bil v teku enega meseca, naložili, da proučimo odstavke. 1. razdelka: 1. Družnost, 2. Družba, 3. Kako se deli družba, 4. Pravičnost in pravo. — Vzporedno s tem teoretičnim delom študiramo tudi zgodovinski. Zato smo dodali zgoraj naštetemu v II. razdelku: 1. in 2. odstavek.

Zdaj se je začel študij. Mali krožki se zbirajo poljubno, moj n. pr. tedensko enkrat ali dvakrat na domu ene izmed tovarišic. Prečitamo snov in si naredimo posnetek v obliki točk.

S temi izvlečki pridemo k skupnem sestanku. Eden izmed navzočih čita točke, drugi mu slede po svojih beležkah. Ko obdelamo eno logično celoto, se ustavimo. Treba je pojasnila, treba je vz-

zati teorijo s prakso. Posežemo v resnično življenje in primerjamo socijološke nauke z družbo, kakršna je in je bila. Pa se odpirajo oči in človek spoznava šele sedaj ves ustroj družbe, njene hibe in vrline, svoje stališče, dolžnosti in zvanje.

V ilustracijo nekaj primerov. V odstavku 2. Družba čitamo: «Vsakemu človeku mora dati družba po njegovih zaslugah za skupni namen, kar mu gre. — V državi imajo za vladajočimi največji pomen delavski stanovi, ker ustvarjajo državno premoženje.» Tu smo primerjali plačo delavca (telesnega in duševnega) z dohodki trgovca in spoznali, da je delež, ki ga daje sedanja družba najvažnejšemu in največjemu razredu — vedno večje siromaštvo. — Dalje stoji v odstavku 5. Človek in njegove naravne pravice: «Telesne in duševne eksistenčne pravice so prvotnejše in starejše nego država. Država nam jih ne more jemati, ne more nam jih dati, mora pa jih ščititi.» Tako teorija. In praksa? Šolska politika v vseh državah zatira manjšine. Študij je tako drag, da postaja privilegij itd.

Pred vsakim sestankom se domislim naročila tov. predsednika: «Namen naše akcije niso učene razprave in doktrinarne diskusije. Jasen pogled v svet in odprto srce za trpeče, ponižane in razžaljene — to bi bil najlepši uspeh našega prizadevanja.» S tega vidika preidem z lahkoto ona mesta v Kraku, s katerim se ne strinjam. Vidim v njem velikega socialnega reformatorja toplega srca, bistrega uma, obširnega znanja in močne sugestivne sile. Teža se zavedajo tudi druge tovarišice in zato ostaja diskusija stvarna, prijetna, brez osebnih žalitev in zopernih nesoglasij, ki se pojavljajo tolikrat med začetniki.

Vedno bolj se poglobljamo v študij, debata pa postaja živahnješa in zanimivejša. In vedno zrelejša je v nas spoznanje, da je predmet letošnje izobraževalne akcije prav dobro izbran, če imamo pred očmi kulturno poslanstvo našega stanu. Zakaj za resnično povzdigo izobrazbe nam je treba predvsem preprostih, čistih, požrtvovalnih in globokovernih ljudi, ki so pripravljeni trpeti in umreti za idejo, ljudi, ki ne smatrajo potrebnim zatiranja, krivice, laži, hinavščine in vseh drugih individualnih in socialnih oblik zla. Potrebujemo ljudi močne življenjske sile in strastnega udejstvovanja. Le taki imajo pravico nazivati se kulturni pionirji.

Nemira.

Vzgoja k treznosti v šoli

(Matej Mikuž.)

«Divje narode je alkohol v najkrajšem času iztrebil, a tudi nas uničuje, seveda nekoliko počasneje, a zato ne manj zanesljivo. Sam provzročujoče celo kopo bolezni, pripravlja drugim pot, zmanjšuje odpornost posameznikov in rodu napram infekcijam in intosikacijam ter boleznim in skvaram sploh, zvišuje torej bolehnost in umrljivost, uničuje deco, zmanjšuje plodovitost, razplemenja in oslablja zarod, moti mir in rad, izpodkopa moč države, razjeda rodbinsko življenje, uničuje нравnost, zakrivlja nebroj zločinov in nesreč, ubija blagostanje in narodno bogastvo, spravlja posameznike in cele rodbine v propast in pogubo ter dovaja in tira najširše sloje v bedo.

Vse to morje človeškega gorja povzroča alkohol in z njim preplavlja tudi naš narod.» Tako piše o alkoholizmu dr. I. Robida in pozivlja nato v naslednjih vrsticah na delo proti temu zlu. Njegovega poziva bi ne smelo preslišati zlasti učiteljstvo. Šola

je poklicana med prvimi činitelji, da pouči otroka v alkoholizmu in ga varuje pred njim.

Potrebo pouka o alkoholizmu so uvideli tudi že pri zelenih mizah. Že pred leti so ga uvrstili po nekaterih državah med glavne učne predmete in naši novi učni načrti ga tudi uvajajo v šolo, dasi zelo skromno.

Pri mladini je treba začeti, če hočemo strezniti ljudstvo, med katerim se alkoholizem silno širi. V šoli naj se temeljito poučijo učenci o tej ljudski epidemiji in po učencih naj jo spozna ljudstvo! Le po mladini bo mogoče spraviti v tek treznostno gibanje.

Vsak šolar, ki zapusti šolo, naj dobro pozna vpliv opojnih pijač na telesni in duševni razvoj, na zdravje, na нравnost in na narodno gospodarstvo. Poleg tega mu mora šola vcepiti stud do pijančevanja. V šoli pa naj se navajajo učenci tudi k popolni zdržnosti — abstinenci, ker otrokom škoduje vsaka količina alkohola in je popolna abstinenca radikalno sredstvo zoper alkoholizem.

Popolne abstinence ni prav lahko doseči pri šolarjih. Ni mogoče priti do velikih uspehov v enem

šolskem letu, dosežejo pa se lepi uspehi po treh, štirih letih, ako se ne zamudi nobena prilika, ki se nudi, da se lahko spregovori o tem vprašanju, in ako se uporabijo vsa sredstva, ki so šoli na razpolago. Mnogo vzgojiteljev je doseglo na tem polju že zelo veliko. Imamo že šole, na katerih so skoraj vsi učenci in učenke abstinenti ali «Mladi junaki», kakor jih imenujejo ponekod. Potrebno bi bilo, da bi «Zveza» prisrčbela tudi o tem statistiko in bi jo prinesel «Novi Rod» v bodrilo učencem in učiteljem.

Angleži imajo tri in pol milijona organiziranih otrok-abstinentov in Nemci imajo dobro organiziran «Schutzengelbund», ki je štel pred vojno v Nemčiji okoli 200.000 otrok, ki so se zavezali s častno besedo, da ne bodo uživali alkoholnih pijač. Je li tudi v naši državi kaka mladinska protialkoholna organizacija, nisem mogel izvedeti.

V naslednjem naj podam nekaj nasvetov glede pouka o alkoholizmu in glede vzgoje k treznosti v šoli.

Na nižji stopnji delujemo za treznost, če učence svarimo pred nezmernostjo, pred škodljivimi jedili in pijačami ter jih zlasti pred prazniki, cerkvenimi shodi, birmo, ženitovanji, počitnicami itd. opozarjamo na škodljivost alkoholnih pijač. Ob takih prilikah dajejo namreč nespametni in nevedni starši in drugi otrokom piti in jih celo silijo k temu.

Že na tej stopnji tudi opozarjamo otroke na nesreče, ki so se zgodile vsled alkohola v kraju ali o katerih smo čitali v časopisih! Najbolje je, če prinesemo s seboj časopis in jim prečitamo. Pa tudi otroci sami naj večkrat pripovedujejo o nesreči, revščini, bolezni, smrti, ki jo je povzročil alkoħol, da se naučijo sami opazovati. «Novi Rod» je že prinesel v «kotičku» opis take nesreče izpod otroškega peresa. Želeti bi bilo, da bi večkrat poslali «kotičkarji» kak tak dopis.

Večkrat vprašamo učence — najbolje vsak ponedeljek —, če so pili kako opojno pijačo in si zapisujmo, koliko otrok je pilo sadjevec, vino, pivo in žganje, kdo jim je dal, koliko in ob kaki priliki. V to porabimo odmor ali čas za higijenično oskrbo. V mojem razredu je prišlo to tako v navado, da me spomnijo šolarji, če pozabim kak ponedeljek vprašati, kdo izmed abstinentov je v preteklem tednu prelomil abstinenco oz. kdo izmed neabstinentov je pil kako opojno pijačo.

Na tej stopnji tudi že razložimo v besedah, da nas tako majhni otroci razumejo, kaj je abstinenca in jih poskušamo pridobiti zanjo. Povemo jim, koliko abstinentov je na šoli in drugod in jim postavimo za vzgled kakega posebno trdnega abstinenta. Na naši šoli imamo za vzgled abstinenta 3. š. l., ki je sin zelo revne bolehne vdove. Nekoč mu je njegov stric, ki je rokodelec, ponujal vina, dasi je vedel, da je abstinent. Ker deček ni hotel piti vina, sta ga prijala stric in njegov pomočnik, da bi mu ga vlila v usta. Deček se je sedaj spustil v jok in morala sta ga pustiti. V šoli je dobil ta abstinent za svojo hrabrost lepo nagrado.

Skoraj v vsakem kraju ali v njegovi okolici je kak človek, ki je vsled alkohola duševno in telesno zaostal, obubožal ali se zanemari. Nanj opozorimo otroke in jim ga postavimo v svarilen vzgled. Ako smo sami zdržniki, — potrebno bi bilo, da bi bil na vsaki šoli vsaj en učitelj —, povemo jim tudi to in priporočimo, da naj postanejo tudi oni. Doma naj se o tem pogovore s svojimi starši in jih vprašajo in prosijo, da bi se smeli pri razredniku priglasiti kot popolni abstinentje. Med abstinenti jih vpišemo potem, ko so se vsaj en mesec vzdržali vsake opojne

pijače in so obljubili, da hočejo ostati abstinenti vsaj eno leto. Čim prej pridobimo otroke za zdržnost, tem bolje je.

Abstinenti zaslužijo, da dobe kako nagrado, zato naredimo z njimi koncu šolskega leta izlet, se damo skupno slikati, jih obdarujemo s podobicami ali na višji stopnji s knjižicami protialkoholne vsebine in jih vpišemo v «Zlato knjigo», če niso vse leto prelomili abstinence. Tako lepo vezano knjigo z zlato obrezo naj bi si nabavila vsaka šola. Uvedel jo je prvi tov. R. Horvat. Meni prav dobro pomaga.

Ko smo tako že na nižji stopnji pripravili otroke, za pravi protialkoholni pouk, jih moramo na srednji in višji stopnji temeljito poučiti o alkoholizmu, jim obširneje pojasniti velik pomen in lep namen abstinence in jih pridobiti zanjo, če še niso abstinentje.

V višjih šolskih letih imamo učence, ki bi najraje šli že v gostilno in posnemali odrasle v popivanju. Med njimi dobimo celo take, ki se v začetku našemu delu posmehujejo in norčujejo iz abstinentov. Vzrok temu je seveda iskati izven šole, kjer ima tudi to delo mnogo nasprotnikov in razdiralcev ter nič ali prav malo razumevanja. Takim nasprotnikom v šoli in izven nje pa se pride prej ali slej v okom. Do sedaj se mi je to posrečilo v dveh krajih, ki sta menda med najbolj zapitimi. Vsekakor moramo otroke opozoriti in pripraviti na to, da jih bodo vsled abstinence zasmehovali, nalašč dražili in silili piti, da ne bodo presenečeni in se vdali zapeljivcem. Večkrat pripovedujmo otrokom o treznostnem gibanju in velikem številu abstinentov med Slovenci in drugimi narodi.

Na srednji in višji stopnji imamo priliko govoriti o alkoholizmu pri vseh učnih predmetih.

Katehetu se nudi večkrat prilika govoriti o tem vprašanju, ker je alkoholno vprašanje in abstinenca v tesni zvezi z vero in nrvnostjo.

Enako nudi učitelju čitanje mnogo priložnosti v protialkoholno propagando. Seveda bi bilo potrebno, če bi imeli čitanke, da bi bilo v njih več sestavkov protialkoholne vsebine. Ker pa nimamo beril, moramo pa čitati in pripovedovati take sestavke iz raznih knjig in revij ter jih dati otrokom obnavljati. Dobimo jih v Stijasnyjevem berilu za ponavljalne šole, v petem berilu, v «Novem Rodu» med «zrnici», v protialkoholnem glasilu «Prerodu», v «Mladem Junaku», ki je mesečnik šolarjev — abstinentov, in v raznih knjižicah protialkoholne vsebine, kakršnih imamo tudi Slovenci že lepo število. Tudi s tem, da vzbudimo v učencih veselje do čitanja, storimo mnogo proti alkoholizmu. Kdor vzljubi lepo knjigo, ne bo posedal po zaokajenih gostilnah. Vsled tega je velike važnosti, da učenci redno berejo knjige iz šolarske knjižnice.

Tudi pri spisju ne smemo pozabiti na vzgojo k treznosti. Narek, opis, obnova, razlaga raznih pregovorov in izrekov, pismo, prosti spis, vse to koristi našemu namenu, n. pr. narek ali obnova kakega protialkoholnega «zrna» iz «Nov. Rodu»; opis nesreče, ki se je zgodila vsled alkohola; obnova Župančičeve pesmi «Zlata ptička»; prijatelj svari v pismu prijatelja pred alkoholom; proste naloge: «Vzroki uboštva», «Varčnost», «Zakaj sem abstinent», «Kaj bi naredil, če bi imel 400.000 L, ki jih približno Slovenci na dan zapijejo? i. dr. Važno je, da se dajejo take vaje tudi za domače naloge.

Pri lepomisju pišemo izreke in pregovore o našem največjem sovražniku — alkoholizmu. Prihodnjic jih nekoliko navedem.

(Dalje.)

O sestavljenih besedah

(Nadaljevanje).

4. Spojenki sladkomer in toplomer sta tvorjeni po naliki spojenk in samostalnika in glagolskega debla, kot vinotoč, vodomet, kjer sta po analizi pridevnika sladko in toplo predmeta v tožilniku v pomenu sladkota in toplota. Prav tako je pri spojenki toplokaz in hudodelec. — Pri nekaterih spojenkah, kot so grdogled, grdogledec, brzotek, lahkoživec, je prvi del prav za prav načinovni prislov na vpr. kako?, v spojenkah malomarnež, malomarnost, mnogojedec pa načinovni prislov na vpr. koliko?

Nemogoči sta spojenki brzojezdec, lepomis, ker ne imenujeta predmeta po njegovi kakovostni dejavnosti. — Spojenka brzojezdec je napačna, kot bi bila brzosek napačna, ker je drugi del popolni samostalni, prvi pa pridevniški prilastek; zato edino: brzi sel, brzi jezdec. — Lepomis ne pomeni delujoče osebe ali predmeta in sploh nič delujočega, ampak nekaj dovršenega, zato se more glasiti samo lepomisje, kot je leposlovje, modroslovje.

Tudi spojenki lepcznanstvo in leposlovstvo sta napačni, ker je drugi del popolni samostalni in prvi del pridevniški prilastek, zato: lepo znanstvo in leposlovstvo, kar je isto kot leposlovje.

III. Spojenke, veleposestnik, veleposestvo, veletrgovec, veletrgovina, veleum, velesejem so po naših jezikovnih zakonih nepravilne. Nepregibni pridevnik vele, ki je prevzet iz drugih slovenskih jezikov, je v teh primerih tudi prilastek, ki se ne more spajati s samostalnikom. Sicer imamo tudi mi takšen pridevnik, ki je pa pregiben. Ohranjen je v krajevnem imenu Velo polje in ki ni nič drugega kot okrnjenka iz veliki, -a, -o; dalje v spojenki velmoža, velmož, kjer je nastala spojenka radi okrnjenosti prvega dela. — Pridevnik vele nam sicer ni prav nič potreben, ker prav lahko opravimo brez njega, če nam bo pa rabil, ga moramo pisati kot samostojno besedo. A vse lepše se glasi veliki posestnik, veliko posestvo, veliki trgovec, velika trgovina, veliki sejem. Seveda ne zveni to tako eksotično, kot slišijo pri nas nekatera ušesa zelo rada. — Oglejmo primere, ki jih ima Pleteršnik. Pisal jih bom ločeno in navajal slovensko obliko: vele posestnik — veliki posestnik; vele trštvo — veliko trštvo; vele tržec — veliki tržec; vele trgovec — veliki trgovec; vele trgovina — velika trgovina; vele posestvo — veliko posestvo; vele posestnik — veliki posestnik; vele sejem — veliki sejem; vele obrt — veliki ali velika obrt; vele um — veliki um; vele mesto — veliko mesto (saj imamo velikomestno življenje); vele tok — velika reka, kot imamo veliki hlapec, veliki duhovni; vele umnost — velika umnost. — Srednjeveško vele blagorodje in vele blagorodnost, ki bi se moral glasiti veliko blagorodje in velika blagorodnost, nam nista več potrebni, kot nam ni potrebno blagorodje in blagorodnost; če se je kdo rodil na blag način, je njegova zadeva in ne naša, še bolj pa, če se je na vele blag način. — Vele moč, vele oblast, vele sila je pač velika država, mogočna država, mogočnica, velika sila (evropske velike sile). — Vele skok je prav tako smešen kot Riesensprung. Vele skokov ni, ampak so le skoči, ki morejo biti visoki in veliki.

Kaj pomeni vele mož, menda nihče ne ugame! Vse kaj drugega je velmoža, velmož, kjer je prvi del okrnjenka iz: veli in se je zato spojila z drugim delom. — Vele izdaja, vele izdajavec, vele izdajnik, vele izdajstvo je pač izdaja, izdajavec, izdajnik, izdajstvo domovine ali države, ali pa če že hočemo velika izdaja, veliki izdajavec, veliki izdajnik, veliko izdajstvo. — Spojenka z neločljivimi samostalniki: velekljun bi bil velikokljun, velikokljunec; veledušje — velikodušje; veledušnost — velikodušnost; velegorje — velikogorje; velemuje — veliko-umje.

D. Samostalniške spojenke z zaimkom in števnikom.

I. Zaimek in števnik tvorita s samostalnikom sestavljenke na isti način kot pridevnik. V teh sestavljenkah sta te dve besedni vrsti prilastka, ki določujeta obseg ali opredelujeta pomen samostalnika: prva izpoved, prvo obhajilo, prva maša, deseta maša, zadnji dih, osmero blagrov, deseta obletnica, peto poglavje, druga stopnja, tretja izdaja, štiri poslednje reči, deseta božja zapoved.

II. Tudi zaimek in števnik ne moreta tvoriti s samostalnikom spojenk. Zato so napačne sledeče spojenke, ki so tvorjene po zgledu tujih jezikov in proti duhu našega jezika:

1. Dvokis, trozveza, dvoboj, dvobroj, dvocep, četverocep, dvolom, dvoniz, dvostih, dvoum, dvomer, trimer, četveromer, dvostop, dvored, trimož, trirogelj, triroglja, triroglača, trirogljec, trirobec, četverokotac, četverovprega.

Kaj naj pomeni ogljikov dvokis! Popolni samostalni kis pomeni kislota tekočino, s katero belimo zelenjavo. Nepravilna spojenka dvokis pa ne pomeni nič. Imamo ogljikov okis, kar pomeni: okisani ogljik. Imamo pa tudi dvojno okisani ogljik, ki ga moramo imenovati ogljikov dvojni okis. — Podobna mu je trozveza. Kot bi bil smešen trospozrazum, tako je smešna trozveza. Zato: trojni spozrazum, trojna zveza.

Dvoboj! Boj je popolni samostalni, zato je ta spojenka napačna. Imamo pa za isti pomen pravilno spojenko: dvobojstvo. Lahko pa ta pojem prav lepo opišemo: boj med dvema, boj v dveh. Namesto: Napovedal mu je dvoboj, porečemo: Napovedal mu je boj, kjer se ob sebi razume, da je ta boj v dveh.

Dvobroj je po zvezi z dvojino. Tudi pravilno tvorjeni dvobrojnik nam ni potreben, kar je beseda dvojina mnogo lepša. — Dvocep in četverocep je najbrže kak dvojni precep in četverni precep. — Dvolom je dvojni lom. — Dvoniz pa dvojni niz ali dvojna vrsta. — Za dvojno napačni dvostih ohranimo distih, kjer je vsa spojenka tujka. Slovenski bi ga smeli imenovati dvovrstje. — Dvoumu so dali dva pomena, za katerega imamo pravilni nazivani: 1. dvom, 2. dvoumje. — Za dvomer, trimer, četveromer imamo pravilne spojenke dvomerje, trimerje, četveromerje.

Telovadni izrazi dvostop, tristop, četverostop in dvored so bili tudi napačni. Bočna vrsta se imenuje zastop. Če tvori celoto več zastopov, jih moram imenovati dvojni zastop, trojni zastop, četverni zastop; če pa tvorita celoto dva reda, se mora imenovati ta celota dvojni red.

(Dalje.)

GORIŠKO OKRAJNO UCITELJSKO DRUŠTVO bo zborovalo 5. marca t. l. v Gorici v Trgovskem domu od 10. do 12. in od 2. do 4. ure. Na dnevnem redu je predavanje priznanega znanstvenika vseučiliškega profesorja dr. Franca Veberja: Fantazija s posebnim ozirom na vzgojo. —

POVERJENIKOM «NOVEGA RODA».

Šesta številka «Novega roda» izide 5. marca. Prosimo poverjenike, ki prejemaajo 10 ali več izvodov vsake številke, da kmalu poravnajo naročnino za 4., 5. in 6. številko.

Iz organizacije

Revizija članstva

Vprašanje članstva v društvi je postalo končno pereče. Ponekod so vpisani učitelji(ce), ki so brez vsakršne stanovske zavesti, ki ne vrše organizacijskih dolžnosti in ki poznajo organizacijo le, kadar so sami v stiski. Društvom so v breme in vestnemu članstvu v spotiko, prava navlaka v naših vrstah. Večni špekulanti, se boje luči in navadno tiho in strupeno razkrajajo vse pozitivno organizacijsko delo. Čas je, da se napravi ž njimi konec in da se zareže v gnilobo.

Zato pozivamo društvene odbore, ki so zadnje mesece redno poslovali in skušali urediti plačevanje članarine, naj izvršijo do 31. marca revizijo članstva.

S to revizijo naj se skušajo pritegniti v društva vsi taki, ki še niso bili člani, ki pa niso odpadniki. Bodo večinoma novinci in premeščenci iz enega okraja v drugi. Iz društev pa naj se izločijo vsi, ki se ne odzovejo več, da bi plačali članarino do konca leta 1924. Dati jim je kratek rok, po zapadu katerega je ugotoviti končno število članstva, in nato naj se izterja pri odpadlih zastala članarina sodnim potom.

Pri uredbi članarine naj bodo odbori neizprosni in naj njih pozivom slede dejanja. Članarino je spregledati le v izredno težkem gmotnem položaju člana.

Novi imeniki članstva naj se pošljejo do 5. aprila Zvezinemu predsedniku.

Z revizijo članstva sicer še ne pridemo v okom vsem nezdravim pojavom med društveniki, posebno odtezanju od dela za stan. Glede tega se bodo izdale nadaljne direktive po potrebi. Vendar bomo v glavnem izčistili vrste. Odvržimo mrtvo težo. Težko se je sicer ločiti od tovarišev, s katerimi nas vežejo isti interesi, isti negotovi in prekerni položaj, toda prelomili so z nami oni in v večini slučajev ne kot — značaj. Zato je ločitev toliko nujnejša.

Gremo ravno pot. Rešitev stanu vidimo samo v borbi za njegove gmotne in moralne koristi. Od te borbe je odvisen naš obstanek. Brez zdrave čete, ki je odločena voditi borbo za stan in šolo, nam ni rešitve in mora stan propasti, npravno in gmotno. Doslej se to ni zgodilo in položaj ni danes tako brezupen kakor je že bil. Z izčiščenimi vrstami bomo nadaljevali svoje trdo delo, brez udobnosti in skrivanja, ter bomo skušali držati svojo usodo v lastni pesti, prepričani, da nas nihče ne bo strl, dokler hočemo živeti in braniti svojo pravico do življenja.

Vodstvo Zveze.

Feljton

Gogoljeva „Ženitev“ in igralec Pavlov kot Podkoljesin

(Secesija moskovskih Hudožestvenikov v Mariboru.)

Že nad štiri leta oznanjajo in razodevajo Hudožestveniki misterij ruske duše po Srednji Evropi. Skupina se je tekom tega časa precej izpremenila. Izgubila je nekatere svoje prvovrstne člane ter privzela par novih igralcev. S kakšnim pridom in uspehom, o tem tukaj ne govorim. Kdor pa je videl 1. februarja v Mariboru Gogoljevo „Ženitev“ z igralcem Pavlovim v vlogi svetnika Podkoljesina, ne more biti v dvomu nad izredno odersko sposob-

Učiteljsko društvo za postojnski okraj je zborovalo 14. decembra 1924. v St. Petru na Krasu.

Kljub slabemu vremnu se je udeležilo zborovanja 32 članic in članov. Po otvoritvi poda dosedanji predsednik t. J. Dolgan iz službenih ozirov ostavko, ki jo občni zbor sprejme. Zborovanje vodi podpredsednik t. Fr. Starman, ki prevzame do prihodnjega občnega zbora predsedniško mesto.

Pritisk, ki se izvaja že leta nad slov. učiteljstvom, je zahteval začetkom tekočega leta tudi med člani našega društva svojo žrtvo. Zapustili so naše vrste vestni člani, vztrajni delavci, borci, ki niso klonili duha. Vedno večje vrzeli — vedno ožji krog onih, ki vztrajajo. — Oduščeni so bili tovariši Kenič, Mislej, oba brata Mrcina in Knap. Ker sta bila dva izmed oduščenih odbornika, se je moral odbor dopolniti z dvema drugima. Izvoljena sta t. Trošt Jos. in Vadnjal Iv., dosodanja namestnika.

Tajnik poroča, da se po sklepu odbora razdeli področje postojnskega društva v 10 oz. 11. krožkov in se imenujejo za vsak krožek poverjeniki, odgovorni za svoje delovanje odboru. Mnogo se nadejamo od teh krožkov: ureditev ponekod precej zanemarjenega plačevanja članarine, probujenje in jačjenje stanovske zavesti, poglobitev samoizobraževalnega dela. A le od zadostnega razumevanja in podpiranja od strani članov zavisi njih življenska zmožnost.

Pogled v blagajniško knjigo nudi precej žalostno sliko. Neplačana članarina za leto 1924 presega par tisočakov. Samo vipavska dolina, ki šteje tretjino članov, dolguje nad polovico. Brema, ki s tem pada na društvo je neznosno. Zaman vsi opomini, svarila; sklepi odbora naletijo na gluha ušesa.

Razumemo oddaljenost krajev, prometne težkoče, ne razumemo pa skrajne nebrivosti in nemarnosti posebno v plačevanju članarine. — Učiteljstvo vipavske doline se bo moralo prej ali slej odločiti: aut — aut! Ko se končno veljavno uredijo šolska okrožja, bo treba misliti na preureditev društvenega področja. — Samoizobraževalno delo se mora nadaljevati po začrtanih smernicah v vseh krožkih na enotni podlagi.

T. Dolgan poroča o šolskih patronatih, pojasni njih zgodovino, namen in pomen teh ustanov za podpiranje šolstva v ubožnejših krajih, omenja tozadnevno zakonodajo in pomoč, ki jih dobivajo patronati od dežele in države v kraljevini. S tekočim letom so se uvedli tudi v naše kraje. V splošnem pri nas patronati niso neobhodno potrebni, utegnejo pa marsikaj doprinesiti v povzdigo šolstva. Uspevali pa bodo ti patronati le v toliko, kolikor se bo učiteljstvo in ljudstvo zanje ogrevalo.

Tov. J. Dolgan pojasni še plačevanje doklad za poučevanje v oddelkih in nato se občni zbor zaključuje.

nostjo Hudožestvenikov in posebno ne nad veliko umetniško nadarjenostjo igralca Pavlova.

„Ženitev“ je čudna, fantastična, skoraj neverjetna zgodba. Podkoljesin je pri petdesetih letih in je še vedno samec. Treba ga je oženiti, in sicer njegovemu stanu primerno. Saj je po poklicu državni uradnik! Bistvo njegovega samskega življenja je božanski nered. Stanuje med razmetanimi knjigami v zanemarjeni sobi, kjer leži po tleh obleka in obutev. Največji Podkoljesinov užitek je pušenje iz dolge očanske pipe, katero drži junaš med zobmi udobno zleknjen na otomani, ki je vsa podložena z mehкими blazinicami. Ves prosti čas ubija samec leže. Oskrbuje ga sluga Stefan, lenoba vseh lenob, oblomovski tip, pendant svojemu gospodarju.

Življenje Podkoljesina je dozdej teklo mirno. Lenaril je ležé, vlekel dim iz pipe in se ni brigal za ženske. A nenadoma pride njegovim znancom na misel, da ga je treba oženiti. Najde se posredovalka zakonskih zvez. Posredovalki se pridruži še primeren mešetar v podobi Podkoljesinovega prijatelja, in stvar se začne.

Carskemu svetniku dolgo noče v glavo, da je taka izprememba v njegovem življenju dopustna. Šele na vsestransko prigovarjanje se uda. Prijatelj ga odpelje k dekletu, ki sprejema snubce, izmed katerih si izbira ženina. Na ponudbo jih ima brez Podkoljesina četrto, a odločiti se ne more za nikogar. Premislek je tehten, važen in dalekosežen. Ivan Kuzmič Podkoljesin ji ugaja bolj kakor ostali. On je skromen, miren in blag, pa tudi boječ in plah. Boji se dotekniti ženske, ker ga je sram posledic, ki bi utegnile nastati iz takega dotika. Prebrisani prijatelj, ki pomaga pri ženitvi, ima zato ž njim velik križ. Podkoljesin hoče kar iz kože in zbeži nekolikokrat iz stanovanja neveste. Prijatelj ga z veliko muko vselej pritira nazaj ter ga pripravi celo tako daleč, da kupi in pokloni svoji zaročenki šopek cvetja.

Ko je ženitev v teku, nastane nova mučna situacija: Ivan Kuzmič Podkoljesin ostane z nevesto v sobi sam. Zdaj je ugoden trenutek, ki bi ga moral izrabiti za razodetje svoje ljubezni. Baš tega pa se ne upa. Pomaga mu torej prijatelj, ki ga nese naravnost nevesti na lice. Podkoljesin je od tega poljuba ves omamljen. Blažen objema prijatelja, ki mu je pomagal doseči srečo, hvaležen je ženski, katero bo nosil na rokah, ko se oženi. Toda stoji! Oženi? Ali ni ženitev nekaj strašnega? Nekaj, kar bo s trdo roko poseglo v Podkoljesinov dosedanja svet, ga razdejalo in izpremenilo pravec njegovga življenja? Groza, groza! Treba se je temu umakniti, rešiti se, makar s pobegom. In ko odide nevesta iz sobe, da se opravi za poroko, išče Podkoljesin priložnosti, da požaje junaštvo svojega samskega stanu. Približa se vratom — oj, tu stoji posredovalka zakonov, da ni mogoče iz hiše. Gleda na desno, na levo — končno opazi k sreči okno. Rešilna ideja! Tam zunaj stoji izvošček, treba ga je le najeti, pa hajdi! In ženin skoči skozi okno na ulico, sede v kočijo in odrda. Kam? Domov seveda, v svoj ljubi brlog, kjer leže knjige razmetane po policah in kjer gospodari leni Stefan, ki skrbi za svojega gospoda tako, da so vsi predali polni umazanega perila, črnih srajc in sivih robcev.

Gogolj je v «Ženitvi» strašen. On, ki je povsod iskal vraga v človeku, ni prizanesel vragu niti v Ivanu Kuzmiču Podkoljesinu. Izrogati se mu je hotel na vse grlo, a ga je samo odkril in spoznal, da ga ni mogoče premagati.

Igralec Pavlov, eden največjih umetnikov moskovske secesije, ki je pokazal svoje blesteče

zmožnosti že ponovno kot romar Luka v Gorkega drami «Na dnu», kot Firs v «Črešnjem vrtu» od Cehova, kot stari Karamazov v Dostojevskega «Bratih Karamazovih», kot Foma Fomič v Dostojevskega «Selu Stepančikovem», kot lahkoživec v Andrejeva «Jekaterini Ivanovni» in drugod, je ustvaril Podkoljesina z veliko prepričevalnostjo in globoko umetniško vervo. Trenutki, kako je podal starega samca doma tedaj, ko mu povedo, da se neka ženska zanima zanj, ostanejo nepozabni za vedno. Še sijajnejši je bil v drugem dejanju. Prijatelj ga pripelje na nevestin dom, da ga predstavi. Hoče ga pokazati kot dostojnega človeka. A Ivan Kuzmič drži cylinder krepko v svojih rokah in ga hoče odložiti ter ga ne zaupa niti prijatelju. Je pač otrok, dasiravno že v letih.

Končno tretje dejanje. Snubači prihajajo po odgovor. Morajo se raziti, ker jih nevesta odbije. Prvenstvo ostane Podkoljesinu. Muka. Stari samec je neokreten, beseda mu noče z jezika, za vse novo je nesprejemljiv. A vendar kolika blaženost se razljuje po njem, ko se približa nevestinemu obrazu! Malo manjka, da ne jeclja od sreče. Suče se kakor vrtavka, objema prijatelja in bije s podplati ob tla.

Po tej kulminaciji pride strašna misel o zakonskem jarmu. Treba bo živeti drugače, držati se reda, vse bo na svojem mestu, v hišo bodo prihajali ljudje, ki mu bodo zoprni. Skratka, nastal bo nevzdržen položaj. Podkoljesin ne bo več Podkoljesin, temveč nekdo drugi. In tega se carski svetnik strašno boji.

Zato hajdi ven, beži dokler je čas! V Podkoljesinu nastopi duševni proces, ki mahoma obrne njegove misli v novo smer. To je čisto slovansko svojstvo Gogoljevega junaka. Navdušenje ga je minilo, zdaj nastopajo skrbi in premislek ga onesposobi za vsako odločno dejanje v pozitivnem zmislu. Ženin izgine.

Kratka pavza. Soba je za hip prazna. Potem pride Podkoljesinov prijatelj, nevesta, njena mati z ikono v naročju. Prijatelj, ki je ženin svetnik, ga išče po vseh kotih, kliče ga izpod mize — Podkoljesin se ne oglasi. Kam je vendar šel? Skozi vrata ni smuknil, ker je tam ves čas stražila posredovalka. A zato je skočil skozi okno. To je videla služkinja. Nastane krik in vpitje, nevestina mati grdi Podkoljesinovega prijatelja, da jo je prevaril. Vse je narobe. Nevesta joče, posredovalka pa se zlobno reži, češ, jaz sem prejela plačilo, in to je glavno.

Vrag se je izrogal. Zavesa pade in se zopet vzviije, Pavlov mora pred rampo, na oder leti cvetje, ki ga igralci pobirajo in se zahvaljujejo za ploskanje. Jaz pa odhajam iz gledališča in mislim na rusko kulturno penetracijo, kateri se ne more ustavljati danes noben narod to- in onostran oceana.

Stano Kosovel.

Razno

Gospoda didaktičnega ravnatelja za koprsko did. okrožje prosimo, naj z učiteljstvom taktneje postopa in naj ne grozi brez potrebe z vsemogočimi kazenskimi ukrepi. Groznje niso vedno na mestu in imajo lahko usodne posledice. Didaktični ravnatelji so sami pedagogi in naj tudi učiteljstvo prej vzgajajo in potem strahujejo, če je res potreba. Toda pred očmi naj imajo, da je njih misija bolj pedagoška kot kazenska, zato bodo tudi ovaduhe poučili, da je ovaduški posel nevreden učiteljev in neučiteljev.

Učitelj.

Zvezin zbor je imel 25. febr. koncert. Nastop je bil časten, pelo pa se je pred prazno dvorano.

Za prireditve odklanja zbor vsako odgovornost, ker se ni vršila v njegovi režiji.

Toliko v pojasnilo vsem, ki bi se bili radi udeležili koncerta, a jim je to onemogočil slab aranžma.

SAMOPOMOČ

Zvezin odsek «Samopomoč» opozarja in naproša vsa včlanjena društva in vse tovarišice in tovariše, da pošiljajo zadeve, tičeče se imenovanega odseka, naravnost tovarišu Franu Mermolji, Dobravlje, p. Sv. Križ pri Ajdovščini, ker sicer nastajajo nepotrebne pisarije in pomote.